

Makieta dekoracji do aktu I „Legendy II” Stanisława Wyspiańskiego

- Autor Stanisław Wyspiański (1869—1907)
- Czas powstania 1904
- Miejsce powstania Kraków
- Wymiary wysokość: 26 cm, szerokość: 34 cm, głębokość: 29 cm
- Numer inwentarzowy MHK-864/VI
- Muzeum [Muzeum Historyczne Miasta Krakowa](#)
- Oddział Dom pod Krzyżem
- Tematy [teatr](#), [namalowane](#), [znane postaci](#)
- Technika [akwarela](#), [pastel](#), [rysunek ołówkiem](#), [rysunek kredką](#), [wycinanie](#), [malowanie](#)
- Materiał [drewno](#), [tektura](#), [karton](#)
- Prawa do obiektu Muzeum Historyczne Miasta Krakowa
- Prawa do wizerunków cyfrowych domena publiczna
- Digitalizacja RPD MIK, projekt Wirtualne Muzea Małopolski
- Tagi [scenografia](#), [Lwów](#), [teatr](#), [Stanisław Wyspiański](#), [3D](#), [Młoda Polska](#), [domena publiczna](#)

Makieta ta jest jednym z najcenniejszych obiektów w zbiorach MHK związanych z działalnością scenograficzną Stanisława Wyspiańskiego. Jako doświadczony praktyk teatralny, inscenizator swoich dramatów, Wyspiański wykonywał szkice scenograficzne, projekty dekoracji i kostiumów, a także makiety. Jediną zachowaną makieta jest ta, do I aktu *Legendy II*, wykonana przez Stanisława Wyspiańskiego w 1904 roku we Lwowie. Powstała ona w trakcie przygotowań do premiery *Legendy II*, która odbyła się 26 stycznia 1905 roku w Teatrze Miejskim we Lwowie, w reżyserii Ludwika Solskiego. Przy konstrukcji makiety pomagał Wyspiańskiemu jego przyjaciel — lekarz Stanisław Eljasz-Radzikowski. Zenon Parvi, krewny Wyspiańskiego, tak wspominał ten okres:

"W czerwcu roku 1904, bawiąc we Lwowie, odwiedziłem Wyspiańskiego, który mieszkając w Hotelu Europejskim, zajęty był budowaniem z kartonu całkowitej, w najdrobniejszych szczegółach sceny, takiej jaka miała być w teatrze lwowskim dla wystawienia *Legendy*. W klejeniu tej sceny, wycinaniu dekoracji papierowych i papierowych osób, pomocnym był Wyspiańskiemu jego kolega szkolny i przyjaciel, dr Stanisław Eljasz-Radzikowski, i p. Ludwik Solski, ówczesny reżyser sceny lwowskiej (*Wyspiański w oczach współczesnych*, oprac. L. Płoszewski, Kraków 1971, t. I, s. 39–40)."

Makieta jest trójwymiarową realizacją rysunków Wyspiańskiego ukazujących scenografię do I aktu *Legendy II*. Przedstawia drewnianą izbę wawelską, która obejmuje cztery plany, jednocześnie prezentuje innowacyjny sposób komponowania przez Wyspiańskiego wieloplanowej scenografii. Plan pierwszy, niejako obramienie sceny, wyobraża więźbę dachu z belek i zastrzałów, w części środkowej wzmocnioną drugą analogiczną konstrukcją; z boku ustawione ukośne płotki. Plan drugi — wnętrze izby z oknem w lewej ścianie, z podnoszoną okiennicą, pod nim ława. Z prawej półokrągłe wejście z prostokątnymi drzwiami, dalej kominek z paleniskiem. W ścianie tylnej półokrągły otwór wejściowy z rodzajem portalu zakończonym szczytem; plan trzeci — kryty ganek z rzeźbioną balustradą; plan czwarty — fragmenty zabudowań wawelskich z wieżą pokrytą namiotowym dachem pośrodku; tylne tło — prospekt malowany farbami wodnymi — tworzy widok na Wisłę.

Przy budowie dekoracji Wyspiański zastosował innowacyjne rozwiązania, mianowicie umieścił na różnych planach malowane kulisy i prospekty, tworząc efekt perspektywicznej głębi. Makieta jest przykładem nowatorskiego podejścia Wyspiańskiego do kompozycji przestrzeni sceny, polegającego na tworzeniu dekoracji architektonicznych, trójwymiarowych, na odchodzeniu od płaskich dekoracji malarskich, co było nowością na gruncie teatru polskiego.

Opracowanie: Małgorzata Palka (Muzeum Historyczne Miasta Krakowa), © wszystkie prawa zastrzeżone

Fotografia Wyspiańskiego i Mehoffera

W zbiorach Muzeum Ziemi Bieckiej znajduje się unikalne zdjęcie z 1889 roku, przedstawiające studentów drugiego roku ówczesnej Szkoły Sztuk Pięknych (dzisiejszej Akademii Sztuk Pięknych) w Krakowie podczas wyprawy naukowej po ziemi sądeckiej i bieckiej pod kierownictwem prof. Władysława Łuszczkiewicza. Fotografie wykonano we wnętrzu kościoła w oddalonej od Biecza siedem kilometrów Libuszy. Wpatrująca się w nas postać, widoczna jako pierwsza z lewej, to Stanisław Wyspiański. Obok niego stoi, szkicujący jakiś element wyposażenia kościoła, Józef Mehoffer. Uczestnicy wycieczki przybyli do Biecza 2 sierpnia 1889 roku. Zamieszkali w klasztorze oo. Reformatów. Stąd wyruszyli do pobliskich miejscowości, poszukując tematów do szkiców. Sam Biecz zafascynował Wyspiańskiego na tyle, że sześć lat później zaangażował się w prace renowacyjne w tutejszej farze.

Więcej na temat związków Stanisława Wyspiańskiego z Bieczem [tutaj](#).

Opracowanie: Kinga Kołodziejska (Redakcja WMM),

St. Wyspiański, J. Mehoffer, Maszkowski i Cinciel w kościele w Libuszy, 1889. Ze zbiorów Muzeum Ziemi Bieckiej.

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska](#).

Tagi: [fotografia](#), [Muzeum Ziemi Bieckiej](#), [Stanisław Wyspiański](#), [Młoda Polska](#), [licencje Creative Commons](#)

Jama Michalika z rysunkami

Wyspiańskiego?

Położona blisko teatru miejskiego (dziś Teatru Słowackiego) i Szkoły (później Akademii) Sztuk Pięknych cukiernia szybko stała się ulubionym miejscem spotkań środowiska młodych krakowskich malarzy.

Dziś krążą legendy o tym, jak właściciel Jan Michalik skrupulatnie prowadził rachunki — jeśli któryś z jego gości zamawiał na kredyt, którego nie mógł od razu uregulować, cukiernik po chwili wystawiał mu wezwanie do zapłaty. Tak naprawdę goście odpłacali mu czymś znacznie cenniejszym, pozostawiając na ścianach swoje rysunki, szkice, które dziś są na wagę złota. Gdyby nie splot okoliczności, Jama mogłaby się pochwalić jeszcze znakomitszym wystrojem.

Propozycję wymalowania cukierni złożył właścicielowi sam Wyspiański, deklarując, że jeśli tylko Michalik zasponsoruje mu farby (kosztujące wówczas kilkanaście guldenów), artysta nocami wymaluje mu salę lokalu. „I pan się nie zgodził?” — pytał Boy-Żeleński Michalika. „Ano, taki człowiek był głupi... Myślałem sobie: malowana cukiernia, jak to będzie wyglądało, będą się ze mnie śmiać... Teraz żałuję”^[1].

Rysunki często powstawały w ten sposób, że goście w przyływie chwili malowali i szkicowali na kartce, którą potem wręczali właścicielowi do oprawy.

Obecność znamienitych artystów przyniosła mu sławę i spory majątek. Jan Michalik, gnębiony donosami gospodyni Witoszyńskiej, która życzliwie informowała władze austriackie o tym, że cukiernik posiada biały chleb, co było wówczas niedozwolone, chciał się w pewnym momencie pozbyć lokalu. Zrobił to dopiero w 1918 roku, sprzedając go Romanowi Madejskiemu (dawniej pracownikowi Jamy) i Franciszkowi Trzasce.

Przeczytaj więcej o [legendzie „Zielonego Balonika”](#)

Zobacz lalki z szopki „Zielonego Balonika” w kolekcji Wirtualnych Muzeów Małopolski:

[Lalka z szopki kabaretu „Zielony Balonik” przedstawiająca Jacka Malczewskiego, autorstwa Juliusza Pugeta](#)

[Lalka z szopki kabaretu „Zielony Balonik” przedstawiająca Jacka Malczewskiego, autorstwa Jana Szczepkowskiego](#)

[Lalka z szopki kabaretu „Zielony Balonik” przedstawiająca Juliusza Leo](#)

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska](#).

[1] T. Żeleński (Boy), *O Krakowie*, oprac. H. Markiewicz, Kraków 1974, s. 113

Tagi: [Kraków](#), [Muzeum Historyczne Miasta Krakowa](#), [Muzeum Narodowe w Krakowie](#), [Stanisław Wyspiański](#), [lalki](#), [Tadeusz Boy-Żeleński](#), [Młoda Polska](#), [rysunek](#), [malarstwo](#), [kabaret](#), [licencje Creative Commons](#)

Wyspiański w Bieczu

Kartonaż do polichromii fary bieckiej autorstwa St. Wyspiańskiego, 1895–1897, ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie.

Tak niewiele brakowało, abyśmy mogli oglądać w bieckiej farze polichromie i witrażu autorstwa Stanisława Wyspiańskiego. Artysta przebywał w Bieczu w 1889 roku podczas wycieczki naukowej po ziemi bieckiej i sądeckiej zorganizowanej przez profesora krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych (dzisiejszej Akademii Sztuk Pięknych) Władysława Łuszczkiewicza. Powstały wówczas przepiękne rysunki przedstawiające zabytki samego Bieczu, jak również jego okolic: między innymi szkice wyposażenia kościoła Świętej Zofii i fary w Bobowej, drewnianych kościółków w Wilczyskach, Sękowej i Binarowej, jak również XVI-wiecznego dworu renesansowego Gładyszów w Szymbarku.

W innym renesansowym dworze, znajdującym się w pobliskim Jeżowie, Wyspiański wykonał nawet na jednej ze ścian polichromię, którą można podziwiać do dziś.

Sześć lat później artysta wrócił do swojej fascynacji Bieczem, pracując w latach 1895–1897 nad projektami polichromii wnętrza oraz witraży tamtejszego kościoła farnego. W liście do Lucjana Rydla napisał w owym czasie:

„Plan do Bieczu już mam. Będzie niby to skromny i prosty bardzo a pod tym pozorem bogaty ornamentacją. Myślę, że mi się uda może przemycnąć go w całości, dopiero miałbym «lust» w malowaniu. Zrobiła się rzecz ogromna z tego planu”.

Niestety owa „ogromna rzecz” nigdy nie została zrealizowana.

Wyspiański wszedł w konflikt z nadzorującym prace renowacyjne ówczesnym konserwatorem krakowskim, architektem Sławomirem Odrzywolskim, i nie zgadzając się na narzucane mu ograniczenia, zakończył współpracę przy fascynującym go skądinąd przedsięwzięciu. Projekt jednego z witraży zachował się i znajduje się obecnie w Muzeum Narodowym w Krakowie. Z kolei widoczny powyżej kartonaż do polichromii, przedstawiający malwy, przechowywany jest w Muzeum Narodowym w Warszawie.

Większość rysunków wykonanych przez Wyspiańskiego podczas podróży po ziemi bieckiej nie przetrwała do dzisiaj. Reprodukcje szkiców wykonanych przez artystę w samym Bieczu, którym ówczesny student malarstwa był zafascynowany, znajdują się w zbiorach Muzeum Ziemi Bieckiej. Podczas wizyty w muzeum warto zapytać miejscowych kustoszy o pozostałe związki artysty z Bieczem, między innymi o jego inspirację twórczą jednym z obrazów znajdujących się na ekspozycji w oddziale „Dom z basztą”, a mianowicie *Madonna z ptaszkiem* i

związaną z nim legendą. Według badaczy twórczości literackiej Stanisława Wyspiańskiego, między

innymi profesora Kazimierza Wyki, stała się ona jedną z inspiracji przy tworzeniu kontrowersyjnego na ówczesne czasy dramatu z 1899 roku zatytułowanego *Klątwa*.

Zobacz też [zdjęcie Stanisława Wyspiańskiego z podróży po ziemi bieckiej](#).

Opracowanie: Kinga Kołodziejska (Redakcja WMM),

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska](#).

Tagi: [Muzeum Ziemi Bieckiej](#), [Stanisław Wyspiański](#), [polichromia](#), [licencje Creative Commons](#)